

tubalı Muhammed b. Hüseyin el-Fihri yardım etmiştir. Ölümüne kadar eserinin maddelerini toplamaya devam eden Kâli'den sonra kâtibî Muhammed el-Fihri ile Muhammed b. Ma'mer el-Ceyyânî kitabın tertibini tamamlamışlar, ancak eserin sadece "hemze", "he" (ه) ve "ayın" harflerine dair bölümlerini temiz çekebilmişlerdir.

Kâli eserinde daha önceki sözlüklerde bulunan bilgileri bir araya toplamış, her kelimede açıklamaları kimlerden naklettiğini belirtmekle beraber nakil zincirini (isnad) kısaltmıştır. Kelimeleri açıklarken en çok Halîl b. Ahmed, Ebû Ubeyde, Ebû Zeyd el-Ensârî, Asmaî, İbnü's-Sikkî't ve Ebû Hâtim es-Sicistânî gibi dilcilerden nakiller yapmış, Kur'an-ı Kerîm, hadis, **emsâl***, hikmetli sözler ve şiirlerden şahidler (örnek) getirmiştir. Ayrıca Halîl b. Ahmed'in metodunu takip ederek sözlüğünü harflerin mahreçlerine göre düzenlemiş, ancak onun tertibini biraz değiştirerek önce hemze ile başlamış, he ve ayınla devam etmiştir.

el-Bârî'c, genel hatları itibariyle kendinden önceki sözlük çalışmalarının geniş kapsamlı bir tekrarı olması bakımından Arap lugatçılığına fazla bir yenilik getirmiş sayılmaz. Onun özelliği, kelimeleri **tashîf*** ve **lahn***den korumak için okunuşlarını bazan yazıyla, bazan meshur bir vezinle veya her ikisiyle birlikte tesbit etmesidir.

Endülüs'te telif edilen bu ilk sözlük aslında geniş hacimli bir eserdir. Rivayet edildiğine göre yaklaşık 5000 veya 3000 varaktan (164 cüz) meydana geliyordu. Zehebî bu sözlüğün on küsür ciltte toplandığını kaydeder. Kâli'nin öğrencilerinden olan tanınmış Endülüslü âlim Zübeydî bu genişlikte lugat yazan bir başka kişinin bilinmediğini söylemektedir. Eser üzerinde Kâli'nin talebesi ve kâtibî Muhammed el-Fihri *Cevâmi'u Kitâbi'l-Bârî*'c adlı bir tekmile, Vezir Ebû Mervân Abdülmelik b. Sirâc da *İstidrâk 'alâ Kitâbi'l-Bârî*'c adlı bir hâşiye yazmıştır.

Bugüne kadar *el-Bârî*'in tam bir nüshası bulunamamış, eserden sadece iki parça halinde çok az bir kısım günümüze intikal etmiştir. Bunlardan biri Londra'da British Museum'da (Or., nr. 9811), diğeri Paris'te Bibliothèque Nationale'dedir (nr. 4235). Bu iki parça A. S. Fulton tarafından İngilizce bir mukaddime ile tıpkıbasım halinde neşredilmiş (London 1933), daha sonra da Hâşim et-Taân tarafından neşredilmiştir (Bağdat 1974).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hayr, *Fehrese*, s. 354-355; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, VII, 29-30; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 226; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ*, XVI, 46; Safedî, *el-Vâfi* (nşr. J. Van Ess), Wiesbaden 1974, IX, 190; Ebû Bekr ez-Zübeydî, *Tabakâtü'n-naḥviyyîn ve'l-lugaviyyîn* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1984, s. 186; Makkarî, *Nefḥu't-ṭib*, III, 74-75; İbnü'l-Kıfî, *İnbâhü'r-ruvât*, I, 206, 209; Ahmed Abdulgafûr Attâr, *Muḥaddime-tü's-Şiḥâh*, Kahire 1376/1956, s. 90-91; C. Zeydan, *Âdâb* (Dayf), II, 307; S. Wild, *Das kitab al-'Ain und die arabische Lexikographie*, Wiesbaden 1965, s. 65 vd.; Sezgin, *GAS*, VIII, 253; Hüseyin Nassâr, *el-Mu'cemü'l-'Arabî: neş'etü'hü ve tetavvürü*, Kahire 1968, I, 313-331; Ömer ed-Dekkâk, *Ebû 'Alî el-Kâli*, Halep 1977, s. 118-153; Abdülalî el-Vuddîrî, *Ebû 'Alî el-Kâli ve eşeruhü fi'd-dirâsâti'l-lugaviyye ve'l-edebiyye bi'l-Endelüs*, Rabat 1403/1983, s. 277-328; a.m.f., *el-Mu'cemü'l-'Arabî bi'l-Endelüs*, Rabat 1984, s. 20-48; Ahmed eş-Şerkâvî İkbâl, *Mu'cemü'l-me'âcim*, Beyrut 1407/1987, s. 198-199; Moh. Ben Cheneb, "Kâli", *IA*, VI, 133; R. Sellheim, "al-Kâli", *EJ*² (İng.), IV, 501.

SÜLEYMAN TULÜCÜ

BÂRİKA-i ZAFER

(بارقة ظفر)

Nâmık Kemal'in
(ö. 1888)

İstanbul'un fethini konu alan
tarihî muhtevaî ilk eseri.

Nâmık Kemal'in yazı hayatının henüz başlangıcında, "lugatlı yazı yazamadığını" iddia eden muarızlarına cevap mahiyetinde, eski tarz sanatkârane nesir üslûbuyla kaleme aldığı küçük bir risâledir. Yazar bir gün gibi çok kısa sürede yazdığı *Bârîka-i Zafer*'de eski nesrin bütün sanat oyunlarına başvurarak eski edebiyat taraftarlarına bu tarzda da rahatça yazı yazabildiğini göstermek istemiştir. Bunun sonucu eserde muhtevadan çok şekle ve söz oyunlarına yer verilmiştir. Ancak yine de *Bârîka-i Zafer*'in eski nesrin özellikleri açısından hatalı ve noksan olduğunu söylemek mümkündür. Muhteva bakımından İstanbul'un fethine dair genel bilgileri ihtiva eden eserde basit bir cümle ile ifade edilebilecek bir hadise uzun, ağır, süslü cümlelerle anlatılmaya çalışılmış ve karışık cümleler kurulmuştur. İfadeyi süslemek için yer yer Arapça ve Farsça beyitler nakledilmiş, ayrıca kelimelerin seçiminde seçici arzusu ön planda tutulmuştur.

Nâmık Kemal *Bârîka-i Zafer*'i Ramazan 1278'de (Mart 1862) yazmış olmakla beraber ancak Avrupa'dan döndükten sonra 1872'de yayımlamıştır. Mül-

lifin geçen zaman içinde kazandığı fikrî merhaleyi gösterecek yeni bir eser yerine eski bir çalışmasını neşretmesi, Osmanlı Devleti'nin yükseliş devri konusu üzerinde bir tarih denemesi ortaya koyma isteğinden ileri gelmektedir. *Bârîka-i Zafer*, Nâmık Kemal'in *Devr-i İstîlâ*'dan (1867) sonra müstakil olarak neşrettiği (İstanbul 1289, 1290, 1305) ikinci eseridir.

Eser yeni harflerle de yayımlanmıştır (İskender Pala, *Namık Kemal'in Tarihî Biyografileri*, Ankara 1989, s. 193-205).

BİBLİYOGRAFYA :

M. Kaya Bilgegil, *Harâbât Karşısında Nâmık Kemal*, İstanbul 1972, s. 193-202; Mehmet Kaplan, "Namık Kemal ve Fatih", *TDED*, VI (1954), s. 71-74, 82; Ömer Faruk Akün, "Nâmık Kemal'in Kitap Halindeki Eserlerinin İlk Neşirleri", *TM*, XVIII (1976), s. 8-10.

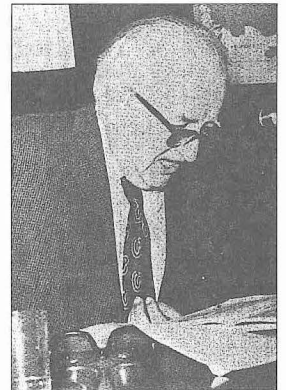
ABDULLAH UÇMAN

BARKAN, Ömer Lutfi

(1902-1979)

Türk iktisat tarihçisi.

Edirne'de doğdu. Eskizağralı İsmâil Efendi ile Gülsüm Hanım'ın oğludur. İlk tahsilini Edirne Numune Mektebi'nde, orta tahsilini yine buradaki Muallim Mektebi'nde tamamladıktan sonra 1920'de bir yıl Orta Muallim Mektebi'nde okudu. Üç yıl kadar Edirne'de ilkokul öğretmenliği yaptıktan sonra 1923'te İstanbul'a giderek Yüksek Muallim Mektebi'ne girdi, daha sonra Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi. 1927'de gönderildiği Strasbourg Üniversitesi Edebiyat ve Hukuk fakültelerinde ikinci lisansını tamamlayıp yurda dönünce Eskişehir Lisesi felsefe muallimliğine tayin edildi (1931). 1933'teki üniversite reformu sırasında doktora ve doçentlik tezi hazırlamadan doğrudan Edebiyat Fakültesi Türk İnkılab Tarihi Kürsüsü

Ömer
Lutfi
Barkan